

Mapiranje energetske siromaštva u Hrvatskoj

SUFINANCIRANO

Europska unija

Ovaj projekt sufinanciran
je kroz program Inteligentna
energija za Europu

**Zajedno
čuvamo okoliš**

Sufinancirano sredstvima Fonda za zaštitu
okoliša i energetske učinkovitost

PARTNERI

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Definicija energetske siromaštva	1
3. Ugroženi potrošači energije	2
4. Pokazatelji energetske siromaštva u Hrvatskoj.....	3
5. Hrvatske javne politike vezane za energetske siromaštvo.....	7
6. Zaključak	10
7. Popis literature	11
8. Partneri	12
9. Sufinancirano.....	12

SUFINANCIRANO

Europska unija

Ovaj projekt sufinanciran je kroz program Inteligentna energija za Europu

Zajedno čuvamo okoliš
Sufinancirano sredstvima Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost

PARTNERI

1. Uvod

U Republici Hrvatskoj se energetska siromaštvo primarno javlja kao nemogućnost podmirenja troškova energije koja je potrebna za osiguranje zdravstveno, društveno i kulturološki prihvatljivih uvjeta stanovanja. Uklanjanje državne regulacije cijena energije za brojne građane značilo bi moguću ugroženost energetska siromaštvom. Danas još uvijek ne postoji jasna definicija ugroženih potrošača, nije poznato koliko obitelji pati zbog negativnih utjecaja energetska siromaštva, ni koliko je njih u opasnosti da prijeđu granicu i postanu ugroženi zbog loše gospodarske situacije i porasta cijena energije. Jasno je da će se morati poduzeti konkretne mjere za ublažavanje utjecaja cijena energije na životni standard ugroženih skupina, no još uvijek nema jasnih smjernica o načinu na koji će se to učiniti.

2. Definicija energetska siromaštva

Energetska siromaštvo nije jednoznačno definirano. Energetska agencija definira energetska siromaštvo kao nedostatak pristupa modernim energetska uslugama. Te se usluge definiraju kao pristup kućanstava električnoj energiji i čistim sredstvima za kuhanje (npr. gorivu i štednjacima koji ne uzrokuju zagađenje zraka u kućama).

Prvu mjerljivu definiciju, a možda i najpoznatiju definiciju energetska siromaštva, osmislila je Brenda Bordman (1991.) koja je utvrdila da je **kućanstvo energetska siromašno ako bi trebalo potrošiti više od 10 posto svojeg dohotka na troškove energije potrebne da bi održavalo odgovarajuću razinu topline u domu** [1]. Važno je naglasiti da se ova definicija ne odnosi na stvarne izdatke za energiju, već se primjenjuje na način da se izračuna razina energije koja je potrebna za adekvatne uvjete stanovanja te se izračuna koliko bi ta količina energije koštala za pojedino kućanstvo. Ukoliko bi kućanstvo trebalo potrošiti više od 10% svojih prihoda da ostvari tu, procijenjenu, razinu energije ono je energetska siromašno. Razlika u odnosu na stvarnu potrošnju je u tome što brojna kućanstva ne koriste ni 10% svojih prihoda na energiju jer ne mogu (npr. treba im za hranu). Također je bitno napomenuti da iako se govori o „odgovarajućoj razini topline,“ ova definicija uključuje i potrošnu toplu vodu, osvjetljenje, kuhanje, pranje i druge osnovne potrebe.

Slika 1 Autorica fotografija: Lasta Slaviček

SUFINANCIRANO

Europska unija

Ovaj projekt sufinanciran je kroz program Inteligentna energija za Europu

Zajedno čuvamo okoliš
Sufinancirano sredstvima Fonda za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost

PARTNERI

3. Ugroženi potrošači energije

Kako je precizna identifikacija energetske siromašnih kućanstava provedbeno u trenutnim uvjetima gotovo nemoguća, temeljem rezultata brojnih analiza i istraživanja utvrđuju se ugrožene skupine. Ugroženost se utvrđuje kroz znanstvena istraživanja kojima se pronalazi koje skupine građana imaju statistički veću vjerojatnost da budu energetske siromašne od prosjeka. Npr. utvrđeno je da su socijalno ugrožena kućanstva znatno češće energetske siromašna od prosjeka ili da su obitelji sa samohranim roditeljima znatno češće energetske siromašna od obitelji s oba roditelja. Također, umirovljenici su češće energetske siromašni od zaposlenih. Dakle, ugroženi potrošači su oni potrošači energije koji po svojim socio-demografskim obilježjima i energetske pokazateljima koji se vežu na njihovo kućanstvo imaju veću vjerojatnost da budu energetske siromašni od opće populacije.

Budući da problem energetske siromaštva postaje sve izraženiji te da još ne postoji jasan okvir za njegovo rješavanje, Europska komisija uspostavila je Radnu skupnu za ugrožene potrošače s ciljem *utvrđivanja kvalitativnog i kvantitativnog pregleda raznih aspekata ugroženosti* i davanja *preporuka za definiranje ugroženih potrošača* u energetske sektoru [2]. Godine 2013. radna skupina donijela je zaključak da *nije moguće imati jedinstvenu definiciju ugroženih potrošača primjenjivu na cijeli EU*. Utvrđene su četiri glavne skupine pokretača:

- 1) tržišni uvjeti,
- 2) individualne okolnosti,
- 3) organizacija života i
- 4) društvena ili prirodna okolina.

Pojam „energetske siromaštva“ prvi put je ušao u EU zakonodavstvo kroz tzv. „Treći energetske paket“ kada se ujedno i prvi put s ciljem smanjenja energetske siromaštva definiraju obveze zaštite ugroženih potrošača energije. Temeljem direktiva EU za unutarnje tržište električne energije (2009/72/EZ) i plina (2009/73/EZ) **države članice trebaju definirati energetske siromaštvo i zaštititi ugrožene potrošače energije.**

Direktivama se uvodi zahtjev da države članice, kao prvo, definiraju koncept ugroženih potrošača i kao drugo, poduzmu odgovarajuće mjere putem nacionalnih akcijskih planova, sustava socijalne zaštite ili osiguravanjem pomoći kroz mjere energetske učinkovitosti.

U Direktivi o unutarnjem tržištu električne energije (2009/72/EZ) navodi se da bi energetske regulatori trebali biti ovlašteni da pridonesu osiguravanju visokih standarda univerzalne i javne usluge u skladu s otvaranjem tržišta, zaštite ugroženih potrošača i punom učinkovitošću mjera zaštite potrošača.

U Direktivi o energetske učinkovitosti (2012/27/EU) navodi se da bi se *državama članicama trebalo omogućiti da u svoje nacionalne sustave obveza energetske učinkovitosti za komunalna energetske poduzeća uključe zahtjeve u vezi s ostvarivanjem socijalnih ciljeva, posebno kako bi se ugroženim kupcima osigurao pristup pogodnostima veće energetske učinkovitosti.*

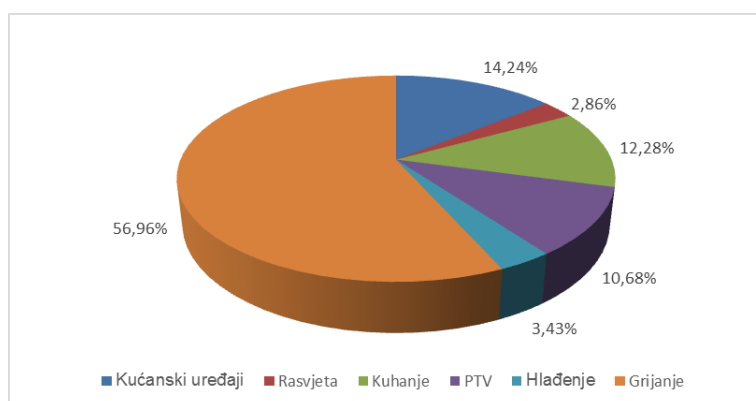
Ona također navodi potrebu za potpunim iskorištavanjem strukturnih fondova i kohezijskog fonda kako bi se potaknula ulaganja u mjere za poboljšanje energetske učinkovitosti. Za precizno definiranje ugroženih kategorija te pronalazak načina rješavanja energetske siromaštva potrebno je analizirati podatke. Slično kao na razini EU, Hrvatska **nema javne podatke kategorizirane na odgovarajući način koji bi omogućavao praćenje energetske siromaštva te jasno utvrđivanje ugroženih skupina.**

4. Pokazatelji energetske siromaštva u Hrvatskoj

Na razini EU dva glavna izvora podataka koji se mogu koristiti za utvrđivanje pokazatelja kojima se opisuje energetska siromaštva su Statistika EU o prihodima i životnim uvjetima (eng. *European Union Statistics on Income and Living Conditions*, EU SILC) i Ankete o potrošnji kućanstava (eng. *Household Budget Survey*, HBS) [3]. U Hrvatskoj je glavni izvor statističkih podataka koji se mogu koristiti za utvrđivanje i praćenje pojavnosti energetske siromaštva Državni zavod za statistiku (DZS), a uz to se mogu koristiti rezultati raznih anketa provedenih kroz niz istraživanja i projekata. Nedostatak postojećih baza je reprezentativnost uzorka te manjak podataka o pojedinim grupama pokazatelja, npr. razina energetske učinkovitosti građevina, energetska učinkovitost kućanskih uređaja, zdravlje ukućana, prikazanih na način da se za svako kućanstvo mogu pratiti svi ti podatci. .

Ukupna potrošnja energije u kućanstvima u Hrvatskoj u 2012. godini iznosila je 30.215.680 MWh od čega je najveći dio, 21.393.829 MWh, utrošen na grijanje prostora [4].

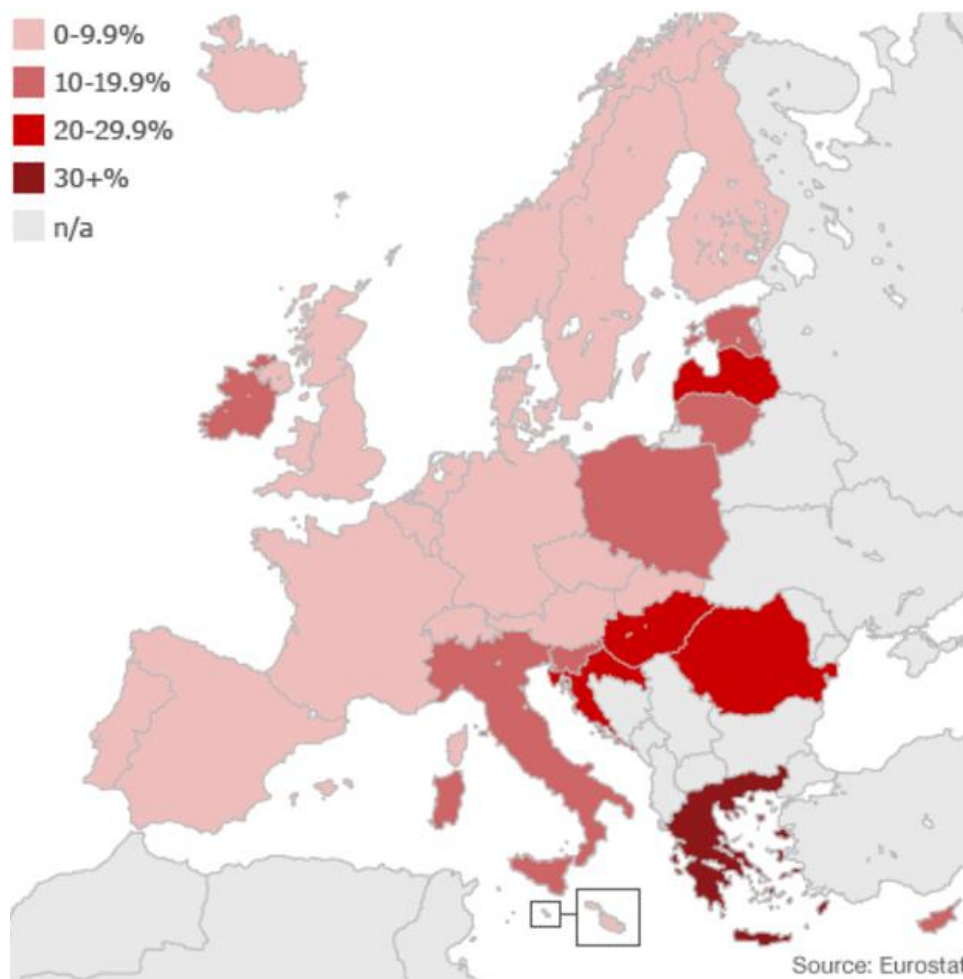
Slika 2 prikazuje raspodjelu energetske bilance u tipičnom kućanstvu i način na koji se određeni oblici energije koriste. Vidljivo je da se najveći udio energije koristi za grijanje prostora, a zbog svoje veličine i udjela u ukupnom budžetu kućanstva ti su troškovi često izravno povezani s energetske siromaštvom.

Slika 2 Energetska bilanca tipičnog kućanstva [5]

Za ugrožene su potrošače od trendova ukupne potrošnje energije važniji trendovi cijena energije koji konstantno rastu. 2012. najveća se promjena u potrošačkim cijenama u Hrvatskoj desila u cijenama energije i hrane. Cijene energije porasle su za 10,5% 2012., a upravo su porast cijena električne energije (16,4%) i prirodnog plina (21,3%) imali najznačajniji utjecaj na rast cijene te kategorije [6]. Značajan je podatak da više od četvrtine kućanstava u Hrvatskoj kasni s plaćanjem računa za energiju

[7]. Zabrinjavajuće je i da postoji trend rasta postotka stanovnika u Hrvatskoj koji ne mogu na vrijeme platiti svoje račune za komunalne usluge (28% 2010., 30,4% 2013. u usporedbi s 10,1% u EU28) [8]. Osim toga, 29,9% hrvatskog stanovništva prijete rizik od siromaštva ili društvene isključenosti¹ (u usporedbi s 24,5% u EU28 2013.) [7].

Slika 3 Postotak kućanstava koja kasne s plaćanjem računa za energiju

Značajan dio stanovništva živi u kućanstvu s krovom koji prokišnja, vlažnim zidovima, podovima ili temeljima ili truleži u okvirima prozora ili podu. Dok u EU28 2013. 15,7% stanovništva nije imalo odgovarajuće izolacije na svojim domovima, u Hrvatskoj se procjenjuje da 13,1% živi u takvim uvjetima. Razlog manjem postotku hrvatske populacije u odnosu na EU prosjek koja je suočena s ovim problemom se možda nalazi u tome što velik dio Hrvatske živi u sredozemnoj klimi i izgrađen je u tom tipu gradnje. Ipak, potrebno je provesti više istraživanja kojima bi se opravdali takvi nalazi. Isto se

¹ Stopa opasnosti od siromaštva osnovni je pokazatelj siromaštva koji pokazuje postotak osoba čiji je ekvivalent raspoloživog dohotka ispod granice opasnosti od siromaštva.

objašnjenje može povezati s podatkom da 9,9% Hrvata u odnosu na 10,8% stanovnika EU28 ne može održati svoje domove prikladno toplima [8].

U tablici u nastavku sažeto je prikazan postotak hrvatskih kućanstava koja su 2013. izvijestila da nisu bila u mogućnosti održavati svoje domove prikladno toplima. Prikazani su rezultati za sva kućanstva i za siromašna kućanstva s manje od 60% prosječnog ekvivalenta prihoda koji je standardna granica siromaštva primijenjena diljem Europe. Vrlo je indikativno da, iako se postotak može činiti prihvatljivim na cjelokupnom stanovništvu, ako se gleda najsiromašniji segment hrvatskog društva, razlike tijekom zime su značajnije.

Tablica 1 Nemogućnost održavanja prikladne topline doma u Hrvatskoj u usporedbi s EU28 [9]

Pokazatelj SILC za Hrvatsku	Dohodovna skupina	Postotak kućanstava
Nemogućnost održavanja prikladne topline doma	Svi	9,9
	Siromašna kućanstva ²	24

U Hrvatskoj je 2011. bilo ukupno 1.535.635 kućanstava [10]. Najveći udjeli u potrošnji kućanstva odnosili su se na hranu i bezalkoholna pića, 31,7%, te na stanovanje i potrošnju energije, 15,7%. Od toga je 9,9% potrošeno na električnu energiju, prirodni plin i ostala goriva.

Ukupno gledano, prema rezultatima Ankete o potrošnji u kućanstvima[11]:

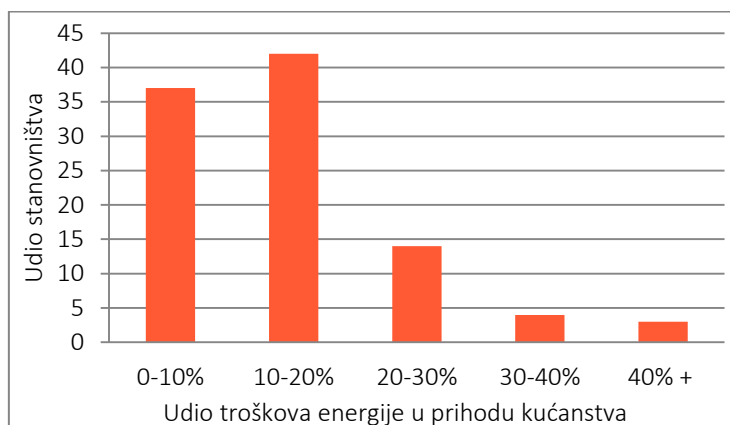
- **9,9%** osoba živjelo je u kućanstvima koja si **nisu mogla priuštiti održavanje doma prikladno toplim** tijekom najhladnijih mjeseci,
- **30,4%** osoba živjelo je u kućanstvima koja **nisu mogla platiti račune za komunalne usluge** tijekom posljednjih 12 mjeseci,
- **68,4%** osoba živjelo je u kućanstvima u kojima su **ukupni troškovi stanovanja predstavljali velik financijski teret**, dok je samo 2,1% osoba živjelo u kućanstvima u kojima ukupni trošak stanovanja nije predstavljao nikakav teret.

Važno je u obzir uzeti da se navedeni rezultati odnose na cijelo područje Hrvatske. Vjerojatno je da će planinska područja, zajedno sa središnjom, sjevernom i istočnom Hrvatskom imati više poteškoća u zimskim razdobljima primarno zbog potreba za toplinskom energijom radi grijanja [12].

Prema istraživanju koje je proveo UNDP Hrvatska zajedno s GfK Centrom za istraživanje tržišta 2013.³, skoro dvije trećine hrvatskih kućanstava troši više od 10% svojeg dohotka na troškove energije (Slika 4). Prema rezultatima ove ankete, najveći udio stanovništva, oko 42% troši između 10 i 20% svojeg dohotka na troškove energije.

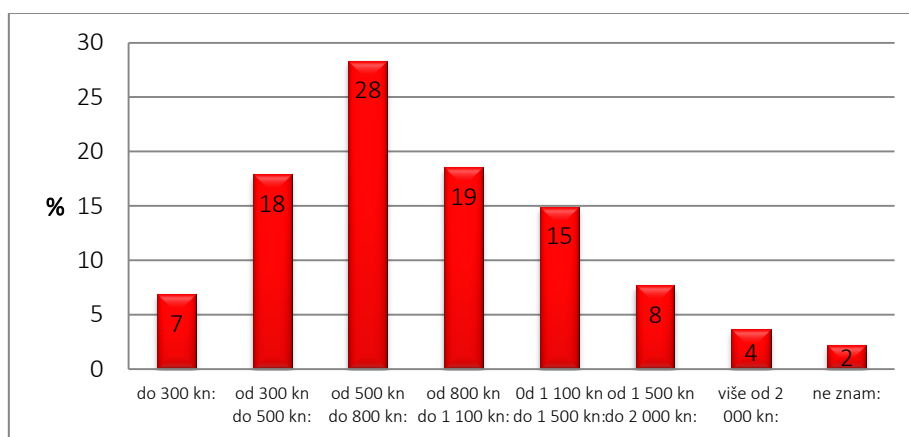
² Ispod 60% ekvivalenta prosječnog dohotka

³ Istraživanje se temeljilo na anketi o osnovnim mjesečnim primanjima i troškovima energije primanjima u hrvatskim kućanstvima 2012.

Slika 4 Udio stanovništva u različitim skupinama po potrošnji energije prema istraživanju UNDP-a i GfK-a

Istraživanje koje je proveo UNDP ukazuje da većina kućanstava troši preko 10% mjesečnih prihoda na troškove za energiju, čime se indicira da korištenje definicije o potrebi da se potroši više od 10% prihoda (Boardman) nije primjenjivo za slučaj Hrvatske jer bi time gotovo cijela populacija bila energetska siromašna. Istraživanje provedeno u okviru projekta CENEP (Slika 5) pokazalo je da najveći broj ispitanika troši od 500 do 800 kuna mjesečno na račune za energiju. Ako se uzme u obzir da je za istu godinu (2011.) mjesečni prosjek ekvivalentnog dohotka za Hrvatsku iznosi 3.776 HRK [13], ova anketa pokazuje da prosječno kućanstvo troši u zimskim mjesecima između 13 i 21% svog dohotka na troškove energije.

Slika 5 Razdioba anketiranih osoba prema iznosu mjesečnog troška za energiju tijekom zimskih mjeseci, izražena u % [14]

Podaci o značajnom udjelu izdataka za energiju u budžetu kućanstva ukazuju na velik broj ugroženih kućanstava u Hrvatskoj. Kao što je spomenuto, korisnici socijalne skrbi su posebno ugroženi i u velikoj mjeri energetska siromašna. Prema Državnom zavodu za statistiku 2011. bilo je 83.376 korisnika socijalne skrbi i 318.962 odraslih korisnika socijalne pomoći što **ukupno čini 402.338 korisnika. Korisnik socijalne skrbi je osoba kojoj je odobrena bilo koja vrsta socijalne pomoći bilo zbog životnih uvjeta ili zbog posebnog duševnog ili tjelesnog stanja.** Prema Zakonu o socijalnoj skrbi svi primatelji zajamčene

minimalne naknade⁴ imaju pravo na financijsku pomoć u smislu troškova stanovanja i povezanih računa i grijanja. Računima za stanovanje i povezanim računima Zakon smatra račune za najam, komunalne usluge, električnu energiju, plin, grijanje i vodu. **Iznos te financijske pomoći jest 50% iznosa zajamčene minimalne naknade.** Krajem 2012. prema evidenciji Ministarstva socijalne politike i mladih bilo je ukupno 110.794 korisnika trajne socijalne pomoći/zajamčene minimalne naknade, **odnosno 50.000 kućanstava**⁵. Te se brojke nisu značajno mijenjale zbog gospodarske krize (od 2,09% 2008. do 2,59% 2012.). Zakonom o socijalnoj skrbi **prenesena je odgovornost za financiranje i upravljanje financijskom pomoći za račune za energiju korisnika zajamčene minimalne naknade na proračune jedinica lokalne samouprave.** Međutim, ne postoje sankcije za jedinice lokalne samouprave koje to ne plaćaju. **Središnja vlast ne osigurava sredstva jedinicama lokalne samouprave već se očekuje da tu vrstu pomoći osiguraju iz vlastitih sredstava. Ako jedinicama lokalne samouprave nedostaju sredstva (što je čest slučaj), one ne plaćaju predviđenu pomoć.**

5. Hrvatske javne politike vezane za energetska siromaštvo

U Hrvatskoj ne postoji sveobuhvatna definicija ugroženog potrošača niti je definirana metoda za utvrđivanje i praćenje energetske siromaštva, no postoje javne politike koje se bave (dijelom) ugroženih potrošača (kupaca). Također, u Hrvatskoj trenutno **nema programa usmjerenih posebno na energetska siromašna kućanstva.** Pitanja ugroženih potrošača i energetske siromaštva spominju se u pojedinim javnim politikama pregled kojih je dan u nastavku.

Zakon o energiji (NN 120/12, 14/14) u Hrvatskoj usklađen je s trećim energetske paketa Europske unije i predviđa usvajanje Direktive što znači da se oslanja na kriterije za status ugroženih potrošača energije. Međutim, dosad nisu propisani službeno usvojeni kriteriji koji bi obuhvaćali šire kategorije ugroženosti izuzev kriterija za pomoć ugroženim kućanstvima u podmirivanju troškova za električnu energiju.

U Zakonu o energiji (NN 120/12, 14/14) **ugroženi se kupac (potrošač) definira kao potrošač iz kategorije kućanstvo koji zbog svoje socijalne ugroženosti i/ili zbog zdravstvenog stanja ima pravo na opskrbu energijom po posebnim uvjetima.** U članku 39. definirani su kriteriji koji iziskuju usvajanje pravilnika o kriterijima za stjecanje statusa ugroženog kupca. Upravo s ciljem donošenja ovog pravilnika, Ministarstvo gospodarstva formiralo je Radnu skupinu za ugrožene potrošače u cilju definiranja i utvrđivanja mehanizama za zaštitu energetske siromašnih u Hrvatskoj u skladu sa zakonodavnim zahtjevima 2012. godine. Radna je skupina iznijela više mogućih rješenja. Konačna je preporuka da se kao energetska siromašna definiraju oni koji primaju mjesečnu socijalnu naknadu prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 157/13, NN 152/14) i oni koji primaju invalidninu kroz mehanizme koje osigurava Ministarstvo socijalne politike i mladih. Izneseni su prijedlozi da se cijene električne energije povećaju za sve potrošače električne energije po načelu solidarnosti u iznosu od 0,01-0,02 HRK/kWh. Taj je prijedlog dogovoren tijekom 11. sastanka Radne skupine kao trenutačno jedini izvediv mehanizam za

⁴ Zajamčena minimalna naknada⁴ sredstvo je i isprobani program opće socijalne skrbi namijenjen svim građanima čiji je dohodak ispod određene najniže granice, a svrha joj je ispunjavanje osnovnih potreba.

⁵ Udio primatelja trajne socijalne pomoći/zajamčene minimalne naknade⁵ u ukupnom stanovništvu bio je 2,59%.

Hrvatsku rezultat kojeg je prelijevanje troškova svim hrvatskim kupcima električne energije [per.com. Mia Dragović, CEI, 18/12/14].

U rujnu 2015. usvojena je Uredba o kriterijima za stjecanje statusa ugroženih kupaca (NN 95/15). Navedenom Uredbom propisuje se da se sredstava za potrebe naknade troškova energije ugroženim kupcima osiguraju **putem uplate solidarne naknade od 3 lipe/kWh na cijenu električne energije koju opskrbljivačima plaćaju kupci iz kategorije kućanstva što za prosječno kućanstvo znači oko 6 kuna mjesečno**. Do sada (veljača 2016.) stoji na snazi sporazum s opskrbljivačima da se odriču profita te se tako namiruju sredstva, a socijalna naknada za krajnje potrošače postavljena je na nulu.

Prema Uredbi status ugroženog kupca (članak 4.) može imati krajnji kupac na umreženom sustavu iz kategorije kućanstva koji se opskrbljuje kroz obveznu javnu uslugu u okviru univerzalne usluge i/ili obveznu javnu uslugu opskrbe plinom i/ili uslugu opskrbe toplinskom energijom pod uvjetom da:

- je korisnik zajamčene minimalne naknade,
- je član kućanstva koje je korisnik zajamčene minimalne naknade,
- je korisnik osobne invalidnine,
- živi u kućanstvu s korisnikom osobne invalidnine.

Trenutno se Uredba o kriterijima za stjecanje statusa ugroženih kupaca odnosi **samo na električnu energiju** te se shodno tome odnosi samo na segment potrošnje električne energije. **Ostaje pitanje šireg definiranja statusa ugroženog kupca, a nužno je provesti ocjenu učinka ovog propisa.**

Uredba o mjesečnom iznosu naknade za ugroženog kupca energenata, načinu sudjelovanja u podmirenju troškova energenata korisnika naknade i postupanju nadležnih centara za socijalnu skrb (NN 102/15) definira da se naknada za ugroženog kupca energenata određuje u iznosu do najviše 200,00 kuna mjesečno. Na temelju utvrđenog statusa ugroženog kupca, korisniku prava na naknadu za ugroženog kupca energenata pripada pravo na sufinanciranje troškova električne energije. Pravo na sufinanciranje troškova električne energije ostvaruje se temeljem rješenja o priznanju prava na naknadu za ugroženog kupca energenata koje donosi nadležni centar za socijalnu skrb.

U Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14) **navodi se da svi primatelji zajamčene minimalne naknade⁶ imaju pravo na financijsku pomoć u smislu troškova za stanovanje, grijanje i povezanih računa**. Postoji i definicija ugroženih potrošača u Zakonu o tržištu električne energije (NN 22/13), članak 3. stavak 57. *Kupac-potrošač električne energije iz kategorije kućanstvo koji zbog socijalnog položaja i/ili zdravstvenog stanja ima pravo korištenja elektroenergetske mreže i/ili opskrbe električnom energijom po posebnim uvjetima*. Nadalje, propisane su naknade za troškove stanovanja, tj. u njegovom članku 31. propisuje se da se troškovi stanovanja (uklj. troškove energije) odobravaju korisnicima minimalne socijalne naknade. Te naknade odobrava jedinica lokalne samouprave u iznosu od pola zajamčene minimalne naknade. U članku 43. navedena je **odredba o minimalnoj naknadi za kućanstva koja se griju na drvo na temelju koje im se osigurava 3 m ogrjevnog drva ili odobri novčani iznos za podmirenje tog troška**. Odluku o takvoj naknadi donosi jedinica lokalne samouprave, a isplaćuje se na godišnjoj osnovi.

⁶ Zajamčena minimalna naknada⁶ sredstvo je i isprobani program opće socijalne skrbi namijenjen svim građanima čiji je dohodak ispod određene najniže granice, a svrha joj je ispunjavanje osnovnih potreba.

U Zakonu o energetskej učinkovitosti (NN 127/14) u članku 13. definirane su obveze distributerima energije za postizanje uštede energije kroz mjere energetske učinkovitosti. **Distributeri energije** obvezni su postići uštede energije u konačnoj potrošnji energije provedbom mjera energetske učinkovitosti. Kumulativni cilj nove uštede energije u konačnoj potrošnji energije, alternativne mjere, kriterije za obračun uštede energije, metodologiju uštede energije, obvezne kvote uštede za svakog distributera energije itd. definiraju se podzakonskim propisima.

U **Strategiji za borbu protiv siromaštva i socijalnog isključenja u Republici Hrvatskoj** (2014.-2020.) navodi se da u skladu sa Zakonom o energiji koji je usklađen sa stečevinom Europske unije status ugroženog potrošača treba dodijeliti kućanstvima koja su nadležna tijela za socijalna pitanja definirala kao socijalno ugroženim. Upravo to je napravljeno Uredbom o kriterijima za stjecanje statusa ugroženih kupaca. Strategija se osvrće i na Odluku usvojenu u lipnju 2013. - **Odluku o visini naknade za korištenje prostora koje koriste proizvodna postrojenja za proizvodnju električne energije** (NN 84/13, 101/13) u kojoj se navodi da su proizvođači energije obvezni plaćati namet jedinicama lokalne samouprave. U Strategiji se navodi i da će se prikupljena sredstva koristiti za programe socijalne skrbi kao i za pomoć *energetski ugroženim kategorijama građana* što je samo preporuka navedena u Strategiji, a ne zakonska obveza navedena u Odluci.

U Strategiji za borbu protiv siromaštva i socijalnog isključenja u Republici Hrvatskoj se, nadalje, navodi učinkovito upravljanje energijom pri gradnji na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini kao jedna od ključnih strateških mjera. To se postiže uspostavom mehanizama za poboljšanje energetske učinkovitosti u kućanstvima u cilju smanjenja financijskog opterećenja za građane i osiguravanja dostupnosti energije kroz subvencioniranje troškova za energetske siromašne.

U nacionalnom **Programu energetske obnove stambenih zgrada za razdoblje 2013.-2020.** [15] navodi se da je energetske siromaštvo jedan od rastućih problema u Hrvatskoj koji je posljedica povećanja cijena energije i, iako još uvijek nije jasno definirano u Hrvatskoj, njegovo postojanje dokazuje nemogućnost održavanja domova prikladno toplima. Preporučuje se da **Ministarstvo socijalne politike i mladih kao i lokalni pružatelji socijalne skrbi budu uključeni u provedbu i sufinanciranje mjera za socijalno najugroženije građane** i na taj način pridonesu rješavanju problema energetske siromaštva čime će osigurati dugoročno smanjenje državnih subvencija za troškove energije za socijalno ugrožene.

Također, Program energetske obnove navodi da kod provedbe mjera za energetske obnovu jedinice lokalne samouprave zajedno s lokalnim pružateljima socijalne skrbi i nadležnim tijelom trebaju razmotriti pružanje dodatnog sufinanciranja za socijalno najugroženije u ukupnom iznosu do 85% ukupnih troškova za ulaganje.

Očekuje se da će energetska obnova imati pozitivan utjecaj na umirovljene osobe jer se kroz poboljšanje životnih uvjeta mogu očekivati manji državni izdatci za zdravstvenu skrb. Obveze iz Zakona o socijalnoj skrbi opterećuju jedinice lokalne samouprave koje često nemaju dostatna sredstva za pokrivanje energetske potreba svojih ugroženih građana. Stoga se preporučuje razvijanje alternativnog programa koji bi se vodio na nacionalnoj razini.

Pojedini pravni dokumenti, poput već spomenute Odluke o visini naknade za korištenje prostora koje koriste proizvodna postrojenja za proizvodnju električne energije, ne govore izravno o energetsom siromaštvu, no sadrže zakonodavnu podlogu temeljem koje se sredstva mogu usmjeravati, između ostalog, i za potrebe borbe protiv energetske siromaštva. Tako npr. u članku 100. **Zakona o zaštiti zraka** (NN 130/11, 47/14) stoji da se financijska sredstva stečena od prodaje emisijskih jedinica putem dražbe na sustavu trgovanja emisijskim jedinicama EU-a uplaćuju na poseban račun Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. Financijska sredstva prikupljena na taj način potom se troše prema planu koji treba izraditi Vlada na prijedlog nadležnog Ministarstva, a kao jedna od mogućih primjena navedeno je korištenje tih sredstava za financiranje mjera energetske učinkovitosti i izolacije odnosno za osiguravanje financijske pomoći za rješavanje socijalnih problema u kućanstvima s niskim i srednjim dohotkom.

Da bi se sredstva mogla namjenski usmjeravati i trošiti za potrebe suzbijanja energetske siromaštva nužno je osmisliti i provesti nacionalni Program borbe protiv energetske siromaštva.

6. Zaključak

Energetsko siromaštvo je višedimenzionalan problem s kojim je, prema dosadašnjim istraživanjima rađenim za područje Jugoistočne Europe, zahvaćeno oko 30% hrvatskih građana. Manjak podataka, manjak sustavnog pristupa te potpuni izostanak sveobuhvatne definicije pojma i metodologije za praćenje pojavnosti dovode do neučinkovitog upravljanja resursima i dugoročnih posljedica na zdravlje zahvaćenog stanovništva.

Da bi se kvalitetno pristupilo rješavanju pitanja energetske siromaštva u Hrvatskoj nužno je uspostaviti okvir po kojemu će se postupati počevši od izrade Programa borbe protiv energetske siromaštva te uspostave liste za prioritetnu energetske obnovu ugroženih kućanstava. Iako postoje manjkavosti u zakonodavnom okviru, provedba mjera energetske učinkovitosti treba služiti kao prvi korak u svakom mehanizmu koji se kreira i provodi u smjeru borbe protiv energetske siromaštva. Stoga je nužno, kao prvi korak, iskoristiti mogućnosti koje pruža trenutni zakonodavni okvir te početi s programima kao što je energetske savjetovanje, provedba jednostavnih mjera energetske učinkovitosti te prioritetna energetske obnova najugroženijih kućanstava.

Iako je uvođenjem solidarne tarife napravljen prvi korak u borbi protiv energetske siromaštva u Hrvatskoj, valja napomenuti da je takvo rješenje polovično i upitnog dugoročnog učinka. Uvođenje naknada na opću populaciju dovodi u rizik nove grupe građana, a izravno subvencioniranje računa za energiju ne potiče smanjenje potrošnje niti poboljšava uvjete stanovanja. Također, ovaj mehanizam isključivo suzbija posljedice, no ne ulazi u rješavanje uzroka problema.

Da bi se iskorijenilo energetske siromaštvo potrebno je definirati mehanizme kojima nije za cilj samo ublažiti nemogućnost podmirivanja računa za energiju, već one koji ublažavaju sve posljedice energetske siromaštva - narušeno zdravlje i ugodnost stanovanja te koji ujedno suzbijaju njegove uzroke. Takav mehanizam jest provođenje mjera energetske učinkovitosti u ugroženim kućanstvima.

7. Popis literature

- [1] B. Boardman, *Fuel poverty: from cold homes to affordable warmth*. Belhaven Press, 1991.
- [2] "Vulnerable Consumer Working Group Guidance Document on Vulnerable Consumers, November 2013." [Online]. Available: http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/20140106_vulnerable_consumer_report_0.pdf. [Accessed: 15-Sep-2015].
- [3] "Fuel poverty measurement in Europe – part 2 « EU Fuel Poverty Network." [Online]. Available: <http://fuelpoverty.eu/2014/06/01/measurement-in-europe-part-2>. [Accessed: 14-Nov-2015].
- [4] "Podaci o energetskej učinkovitosti u kućanstvima i uslugama 2012.," DZS. [Online]. Available: [http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/Other/Podaci o energetskej ucinkovitosti u kucanstvima i uslugama u 2012.pdf](http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/Other/Podaci%20o%20energetskoj%20ucinkovitosti%20u%20kucanstvima%20i%20uslugama%20u%202012.pdf). [Accessed: 14-Feb-2016].
- [5] "Prijedlog mjera za poboljšanje energetske učinkovitosti u kućanstvima za razdoblje 2014.-2016." [Online]. Available: http://cenep.net/uploads/cenep/document_translations/doc/000/000/060/NEAP_final.pdf?2013. [Accessed: 16-Nov-2015].
- [6] "Energija u Hrvatskoj 2012." [Online]. Available: [http://www.mingo.hr/userdocsimages/energetika/Energija2012_web %281%29.pdf](http://www.mingo.hr/userdocsimages/energetika/Energija2012_web%281%29.pdf). [Accessed: 16-Nov-2015].
- [7] "Main tables - Eurostat." [Online]. Available: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/main-tables>. [Accessed: 16-Nov-2015].
- [8] "POKAZATELJI SIROMAŠTVA U 2011. – konačni rezultati/POVERTY INDICATORS, 2011 – Final Results." [Online]. Available: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/14-01-03_01_2012.htm. [Accessed: 16-Nov-2015].
- [9] "Eurostat - Inability to keep home adequately warm (SILC)." [Online]. Available: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>. [Accessed: 16-Nov-2015].
- [10] "Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011." [Online]. Available: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/SI-1441.pdf. [Accessed: 14-Feb-2016].
- [11] DZS, "Statističko izvješće 1484: Rezultati Ankete o potrošnji kućanstava u 2011.," Zagreb, 2013.
- [12] D. Pudić, "Establishing an efficient model of district heating in Croatia and energy poverty," Jul. 2015.
- [13] "Rezultati Ankete o dohotku stanovništva u razdoblju 2010.-2013.," *Statistička izvješća*, 2015. [Online]. Available: <http://www.dzs.hr/>. [Accessed: 14-Feb-2016].
- [14] "Anketa o energetskej učinkovitosti u kućanstvima." [Online]. Available: http://cenep.net/uploads/cenep/document_translations/doc/000/000/069/anketa_-_RH.pdf?2013. [Accessed: 14-Feb-2016].
- [15] "PROGRAM ENERGETSKE OBNOVE VIŠESTAMBENIH ZGRADA ZA RAZDOBLJE OD 2014. DO 2020. GODINE." [Online]. Available: http://www.mgipu.hr/doc/Propisi/Program_EO_VS_ZGRADE.pdf. [Accessed: 16-Nov-2015].

8. Partneri

Focus društvo za održivi razvoj, Slovenija

www.focus.si

Društvo za oblikovanje održivog razvoja, Hrvatska

www.door.hr

Energetska agencija Plovdiv, Bugarska

www.eap-save.eu

Makedonski centar za energetska učinkovitost, Makedonija

www.macef.org.mk

9. Sufinancirano

Ovaj projekt sufinanciran je kroz program Inteligentna energija za Europu

Isključiva odgovornost za sadržaj ovog dokumenta je na autorima. On ne mora nužno prikazivati stajalište Europske unije. Ni EACI niti Europska komisija nisu odgovorni za ikakvu uporabu informacija sadržanih u njemu.

Više informacija o EU: www.ec.europa.eu

**Zajedno
čuvamo okoliš**

Sufinancirano sredstvima Fonda za zaštitu
okoliša i energetska učinkovitost

Više informacija o FZOEU: www.fzoeu.hr